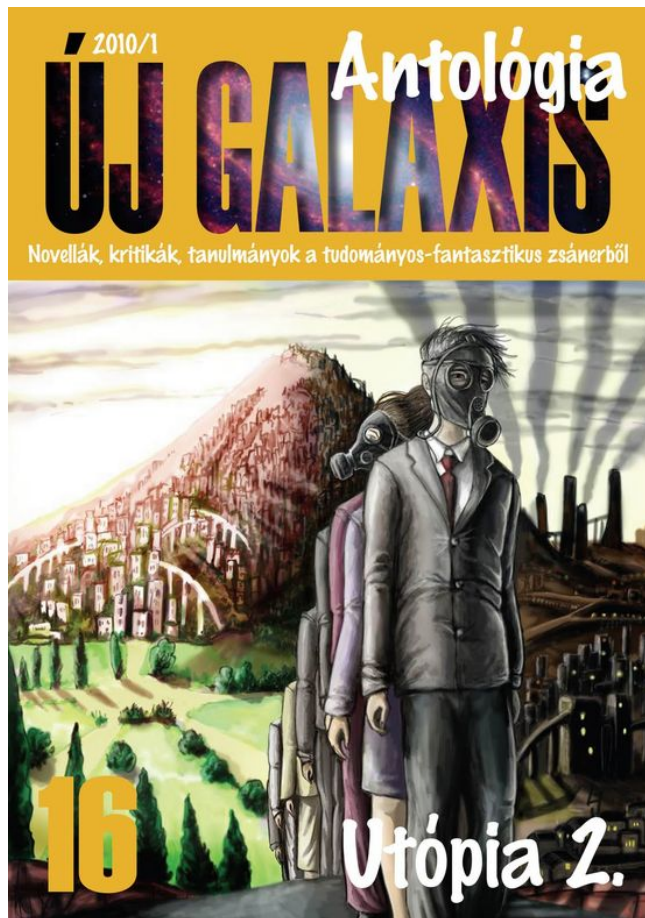

Babits Mihály - Az Isten és az ördög...

Az Isten és ördög két jó hivatalnok.
Mennyivel vadabb lett és gazabb a világ,
mióta az Ember, e gyenge akarnok,
viszi mindkettőnek ürült hivatalát!
Mint a gyermek, épít és rombol is egyben.
Épít, hogy legyen mit rombolni. Felhőket
karmol házaival; majd fölibük szökken
és nagy diadallal lebombázza őket.

De talán úgy kell és már elvégeztetett.
Én már összeomlott városokat látok.
Vad paloták helyén csendes romhegyeket,
s betonok gőgjéből törmelék sziklákat.
Szakadt drótok lógnak, mint a tavalyi gaz
s messze tereket fed a vasak selejtje:

feledt célú gépek hullamezeje az,
ahol a rozsdának nyíl virágoskertje.

A megmaradt ember kibúvik tornyából,
Gyilkos ülledek foszlanak a völgyben.
Van-e még friss szellő eleven virágból?
Vannak-e ép csirák a mérgezett földben?
Óh lesz-e még jó íz gyümölcsben, italban?
Lesz-e jámbor állat a gyilkos gép helyett?
S a megehült pásztor fogja-e, mint hajdan,
nézni még óriás óráját, az eget?

Mit mutatsz minekünk, te nagy, sima óra,
magunk gyilkosává ítélt embereknek,
Vagy átallod sorsunk jegyezni, mióta
gonosz kis órákat gyártunk tehelyetted?
Közönyösen tűz rám vad arcod. Itt állok
a fa alatt, mely pár aszu meggyet ad még,
s úgy érzem hogy ingád vagyok és himbálok...
Csak ringass, míg bambán végkép elaludnék!

Babits Mihály: Az Isten és az ördög

Egynemű gondolatmenet filozofikus elégikus hangnemben. A felvilágosodott gondolkodó ember miért nem fogja fel pusztá eszével az igazságot, vagy inkább jóságot; miért ingadozik álhatatlanul?

Elmegy az esze az emberiségnek? Hát ha nagy nehezen végre megindul a fejlődés tönkre kell tenni? . Riasztó ellentéttel lep meg minket a vers felütése: „*Az Isten és ördög, két jó hivatalnok*”. Banális közönyösséggel hangzik el. Nincs ember aki egyetérthetne ezzel. A józan ésszel ellentétes hogy: Isten és ördög két jó hivatalnok. Egyesek állítják hogy Isten jó, akkor nem hagyhatja hogy az ördög „hivatalában lehessen”. Akik hiszik, hogy létezik ördög, abban megegyeznek a hívőkkel, hogy Isten és ördög egy gyékényen nem árulhatnak. Mások azt állítják hogy nincs Isten és nincs ördög, és semmiféle hivatal nem képviseli őket. A hivatalnokot az orosz realizmus felfogásában kell értenünk, ekkor összeegyeztethető a valóságképpel. Mindkét személyiség létezik, az egyik hatalom jóra serkenti az embert és ennek gyakran engedünk, a másik azonban időnként felülkerekedik rajtunk, és rosszak vagyunk. Egyik hatalom sem tagadja meg magát, mindegyik hűségese teljesíti eszmei vállalásait, tehát

valóban „jó hivatalnok”-ok. - „Mennyivel vadabb és gazabb lett a világ, mióta /a verssort enjambement-nal köti a következő sorhoz egy kitérő gondolattal,/ az ember e gyenge akarnok, viszi mindkettőnek ürült hivatalát.” Az ember: „gyenge akarnok”. Erős az emberi akarat, de ritkán kitartó a jó következetes követésében. Mit üzen a költő azzal hogy „az ember viszi mindkettőnek ürült hivatalát?” Érezzük, hogy ez nemigen lehetséges. A racionalizmus egyház és valláskritikájára a protestantizmus nem tudott válaszolni. Idővel kimondta hogy már a régi hittartalmakban mint például: teremtés, ördögök angyalok, menny, pokol, csodák, nem hisz, és evilági síkon kell értelmezni. A múlt lezárása volt ez, mert ha hitte volna hogy létezik Isten, akkor nem követte volna el gonosztságot, ha hitték volna hogy létezik ördög, akkor ellenálltak volna kísértéseknek. Harmadszor, mivel nem hitték az Isten és ördög létét, hitték, hogy az ember helyettesítheti őket. Isten helyébe léptek amikor a mások bűneiről vélték, hogy nekik joguk van büntetni. Az ördög nevében és helyett pedig öntudatlanul cselekedtek.

Kap egy oldalvágást az individualista filozófia, amelyik azt hirdette, hogy az ember már felnőtt. „Mint a gyermek, épít és rombol is egyben. Épít, hogy legyen mit rombolni. Felhőket karmol házaival, majd fölübök szökken és nagy diadallal lebombázza őket.” Minek építeni, ha egyszer a földdel teszik egyenlővé, de ha meg felépítették, minek rombolják össze? Lesújtó ítélet az emberi felelősségről és emberi értelemről, ugyanakkor történelmi tények készítenek a költőt e megállapításra. Merengőnek indul ennek e gondolatmenet a felvezetése: „De talán úgy kell, és már elvégeztetett” hatalmas feszültséget keltve. „Mi az aminek úgy kell lenni? Mi végeztetett el? Az emberiség végpusztulásának apokaliptikus képei jönnek elő.

Sötét jelzőkkel „gyilkos üledékek, mérgezett föld,” kifejezett képek mutatják a pusztulás teljességét. Az emberi kultúra minden vívmánya értelmét veszített kacattá, „feledt célúvá”, „rozsdának...virágoskertjé”-vé válik. A harmadik versszak a visszamaradt emberek lelkiállapotát rajzolja fel. Az ember feltekint az égre, Isten lakhelyére, természet színházára, vagy mint az időjárás előrejelzésének eszköze a természet órájára. Ezeket a tartalmakat tömöríti egyetlen jelképbe. A vers csattanója, filozofikus kérdéseket intéz az olvasóhoz:

„Mit mutatsz minekünk te nagy sima óra,
magunk gyilkosává ítélt embereknek?”

Az egyszerű jelzőből az ég semmitmondó válaszát sejtjük. Mit mondjon az ég nekünk: „Magunk gyilkosává ítélt embereknek”? Ha az értelem világa nem tudott jobbítani, Isten a vallásokon keresztül nem tudott hozzánk szólni, akkor vajon a természet hangtalan beszédét megfeythetjük-e. Ez a nyugtalanság tetőpontja. Babits békíteni próbálja a megszemélyesített eget, de hiába:

„Közönyösen tűz rám vad arcod. Itt állok
a fa alatt.....

Úgy érzem, hogy ingád vagyok és himbálok...”

Ismerjük a régi ingaórákat. Mindig a ketyegést halljuk. Az ember részévé válik az óra metaforának, amely a sorsot, a végzetet jelképezi. azzal, hogy himbál. Viszi az ember az Isten és ördög hivatalát. Nem tud megállapodni a jó oldalon, ezért a végzet elkerülhetetlen pusztulás. A befejezés borúlátó biztatás a sors felé:

„Csak ringass, míg bambán végképp elaludnék!”

Valamit tenni kellene, de elringat a sors, és mi elalszunk. Ki látott olyan ingát, amelyik ott marad az egyik oldalon és nem lendül át a másik oldalra? Ehhez valami erőfeszítés kellene, ami hiányzik. Az ember azért hintázik a két végállomás között, mert szeretne jó lenni és kompenzációra törekszik. Egyszer jó akar lenni, de aztán mindez a visszájára fordul. Nincsen

remény. A vers nyugtalansága a befejezésben sem jut megoldáshoz.

Az első sorban a hangsúly ütem világosan felismerhető megegyezik a magyaros verselés kívánalmaival. Középen a főmetszet mindig helyén van, de a mellékmetszetek a 3. sortól kezdve kettévágják a szavakat úgy, ahogy a szavakat már nem szeretjük elválasztani, ezért az ütemek hossza megnyúlik, vagy megrövidül. Ez az ütemhossz-változás kifejezetten nyugtalanító a 6.-7. sorokban, ahol szabadversformát találunk. Babits tudatosan vállalja pl. Jónás könyvében az álnaív versbotlásokat, itt is tudatosan vállalja ezt a szerkezetet. A második versszak közepén rím nélküli vaksor van. A keresztrím itt más hangzással folytatódik. Ezek a költői eszközök a megfontolásra készítő gondolatok mellett belső nyugtalanságba süllyeszti az olvasót.

A világháború után a pesszimizmusra hajló Babits tompább színekkel fest: *„Vannak napok, amikor visszaesem a háború monomániájába. Könyvekbe menekülök, eszmékbe, kultúrákba. S egyszerre csak azon kapom magamat, hogy a könyvekben, eszmékben, kultúrában is a háború csíráit keresem. Ó Legkedvesebb könyveim is meg vannak fertőzve. Mennél fontosabb egy esemény, annál kevésbé tudunk belenyugodni, hogy a világ vak folyása hozta volna létre: a tények ostoba gördülése, mely bár okoktól meghatározott, de előttünk valahogy mégis mindig véletlennek fog feltűnni. ”*

Így vallott Babits a háborúról. Kell, hogy tegyünk valamit. S ez a tett nem politikai, hanem eszmei. Minden cselekedetünk legyen olyan, hogy nehezen lehessen vele vitába szállni.

Kiadás kelte: 26 augusztus, 2009

<http://hu.shvoong.com/humanities/arts/1924369-babits-mihály-az-isten-és/>